

MATERIALNE SPODBUDE ODRASLIM ZA IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI IN DRUGIH DRŽAVAH EU

mag. Tanja Čelebič, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

UDK 374.7

JEL: I210, I220, I280, J240

Povzetek

Pogosti oviri pri izobraževanju odraslih so previsoki stroški izobraževanja oziroma da si posameznik ne more privoščiti izobraževanja ter pomanjkanje časa. Država lahko spodbuja vključenost odraslih (vseh odraslih ali izbranih ciljnih skupin) v izobraževanje z raznimi oblikami spodbud (brezplačno izobraževanje, povračilo stroškov izobraževanja, vavčerji, individualni izobraževalni računi, posojila za izobraževanje, štipendije, razni dodatki, davčne spodbude, izobraževalni dopust ipd.). Po podatkih Eurypedie (spletna enciklopedija nacionalnih izobraževalnih sistemov) države EU izobraževanje odraslih spodbujajo z različnimi oblikami spodbud, ki se razlikujejo glede na ciljno skupino odraslih, namen, višino in kriterije za dodelitev spodbude. Najpogostejša oblika spodbude je brezplačno izobraževanje. Večina držav EU spodbuja vključenost odraslih v izobraževanje z raznimi štipendijami oziroma denarnimi pomočmi, subvencijami in dodatki k izobraževanju. Materialna spodbuda je lahko namenjena pokritju stroškov izobraževanja ali drugih stroškov (za prevoz, nastanitev, varstvo otrok ipd.). Več držav EU (Belgija, Nemčija, Avstrija, Združeno kraljestvo ipd.) vključenost odraslih v izobraževanje spodbuja z vavčerji in individualnimi izobraževalnimi računi. Približno tretjina držav EU je uvedla izobraževalni dopust za zaposlene. Francija ima več vrst izobraževalnega dopusta. Nekatere države imajo davčne olajšave za izobraževanje. V Sloveniji bi bilo treba krepiti spodbude, namenjene ciljnim skupinam odraslih, nekatere od njih pa preoblikovati.

Ključne besede: izobraževanje odraslih, vseživljenjsko učenje, materialne spodbude za izobraževanje odraslih, vavčerji, individualni izobraževalni računi, izobraževalni dopust

Abstract

The high cost of education and lack of time are typical obstacles to adult education. The state may encourage greater participation of adults (in general and/or selected target groups) in education through different forms of financial support (fee waivers, reimbursement of expenses, vouchers, individual learning accounts, loans for education, scholarships, different forms of allowances, tax deductions, educational leave, etc.). According to Europedia (European Encyclopedia on National Education Systems), EU countries encourage the participation of adults in education by using various incentives which differ among target groups of adults, purposes, amounts and criteria for submission. The most frequent form of support is the offer of free education. In the majority of EU countries higher participation of adults in education is encouraged by scholarships or grants, subsidies, and education allowances. Financial incentives for education may be intended for covering education expenses or expenses that are indirectly linked to education (for transport, accommodation, child care, etc.). In several countries (Belgium, Germany, Austria, United Kingdom) adult education is encouraged by vouchers and individual learning accounts. Educational leave for employees has been introduced in approximately one-third of EU countries. In France several forms of educational leave exist. In some countries tax deductions for education expenses exist. In Slovenia incentives for the participation of adults in education should be introduced, and strengthened where they already exist.

Key words: adult education, lifelong learning, financial incentives for adult education, vouchers, individual learning accounts, educational leave

1 Uvod

Na vključenost odraslih v izobraževanje vplivajo obseg, raznovrstnost in kakovost ponudbe izobraževalnih programov, krajevna dostopnost izobraževanja, stroški izobraževanja, obveščenost o ponudbi izobraževanja, čas, ki ga ima posameznik na voljo ipd. Država lahko z raznimi oblikami materialnih spodbud spodbuja vključenost vseh prebivalcev ali izbranih ciljnih skupin (praviloma tistih odraslih, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje) v izobraževanje.

V Sloveniji je bila leta 2004 sprejeta Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (ReNPJO), ki kot temeljno usmeritev razvoja na področju izobraževanja odraslih v Sloveniji navaja spodbujanje in omogočanje vključevanja v vseživljenjsko učenje čim večjemu številu odraslih. Izbranim skupinam oseb (mlajši odrasli, manj izobraženi, brezposelni, marginalizirane skupine odraslih, ki imajo omejen dostop do socialnih, kulturnih in ekonomskih dobrin, odrasli s posebnimi potrebami, prebivalstvo iz manj razvitih regij in demografsko ogroženih območij,

priseljenci) pa naj bodo namenjene posebne spodbude za izobraževanje.

Cilje v zvezi s spodbujanjem vključenosti odraslih v izobraževanje omenjajo tudi evropski strateški dokumenti s področja izobraževanja. V letu 2009 je Svet EU potrdil Prenovljeni strateški okvir na področju izobraževanja in usposabljanja (ET 2020)¹. Postavljen je bil cilj, po katerem naj bi bilo do leta 2020 v vseživljenjsko učenje (formalno ali neformalno izobraževanje) vključenih vsaj 15 % prebivalcev v starosti 25–64 let. Predvideno je tudi povečanje vključenosti nizko izobraženih v izobraževanje (Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training, 2009). V letu 2011 je bila sprejeta Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih, v okviru katere je bil sprejet tudi Evropski program za izobraževanje odraslih s prednostnimi področji za obdobje 2012–2014. Program omenja tudi povečanje ponudbe izobraževanja odraslih ter spodbujanje vključevanja vanj in izboljšanje dostopa do izobraževanja odraslih migrantom, Romom in prikrajšanim skupinam ter zagotavljanje izobraževanja beguncem in proslcem za azil ter izboljšanje učnih možnosti za starejše.

V Sloveniji je po podatkih Ankete o delovni sili v letu 2011 vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje znašala 15,9 % in je presegala povprečje EU-27, ki je znašalo 8,9 %. Vendar pa vključenost nizko izobraženih (osebe s končano največ osnovno šolo) močno zaostaja za vključenostjo srednješolsko in terciarno izobraženih v izobraževanje, vključenost starejših (55–64 let) za vključenostjo mlajše in srednje starostne skupine, vključenost posameznikov, ki opravljajo poklice SKP 8–9² pa za vključenostjo posameznikov, ki opravljajo poklice SKP 1–3³.

V prispevku najprej prikazujemo spodbude za izobraževanje v Sloveniji, nato pa na podlagi kvalitativnih opisov izobraževalnih sistemov v državah EU v zbirki Eurypedia⁴.

2 Oblike materialnih spodbud odraslim za izobraževanje

Stroški, povezani z izobraževanjem, so neposredni (šolnina, kotizacija, učno gradivo ipd.) in posredni (prevoz, prebivanje, prehrana ipd.). Materialne

spodbude države odraslim za izobraževanje so lahko namenjene pokrivanju enih ali drugih vrst stroškov, lahko pa tudi za povečanje motivacije za izobraževanje. Namenjene so lahko (neposredno) odraslim ali podjetjem (za spodbujanje vključenosti zaposlenih v izobraževanje). Lahko so namenjene vsem odraslim ali izbranim ciljnim skupinam odraslih. Praviloma so namenjene ciljnim skupinam odraslih, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje (nizko izobraženi, starejši, osebe z nizkimi dohodki, priseljenci ipd.). Država lahko namenja spodbude za izobraževanje za delo (poklic) ali izobraževanje za pridobitev splošnega znanja (tuji jeziki, IKT, medosebne veščine ipd.), ki posamezniku omogočajo večjo prilagodljivost na trgu dela. Oblike materialnih spodbud odraslim za izobraževanje so brezplačno izobraževanje, povračilo stroškov izobraževanja, vavčerji, individualni izobraževalni računi, čeki za izobraževanje, posojila za izobraževanje, štipendije, dodatki za izobraževanje (dodatek za prevoz, prebivanje, aktivnost ipd.), davčne spodbude, (plačan ali neplačan) izobraževalni dopust (Using tax incentives, 2009, str. 18).

Viri financiranja materialnih spodbud za izobraževanje odraslih so lahko javni (državni proračun, proračuni regij oziroma pokrajin, lokalni proračuni) ali zasebni (podjetja, gospodarske zbornice, združenje delodajalcev, sindikati ipd.). Iz javnih virov se lahko delno ali v celoti financirajo izobraževalni programi, ki jih izvajajo javne ali zasebne izobraževalne ustanove (Dohmen in Timmermann, 2010).

Brezplačno izobraževanje je lahko namenjeno vsem prebivalcem ali izbranim ciljnim skupinam (nizko izobraženi, osebe z nizkimi dohodki, priseljenci, brezposelni ipd.). Brezplačno izobraževanje odraslim z nizkimi dohodki, pri katerih so stroški izobraževanja pogosto pomembna ovira v izobraževanju, omogoča, da se udeležijo izobraževanja. Podoben ukrep je oprostitev oziroma izvzete iz plačila šolnine ali kotizacije.

Druga oblika spodbude države posameznikom je povračilo stroškov izobraževanja, ko mora posameznik (ali podjetje, če je spodbuda namenjena podjetju) najprej sam plačati izobraževanje, nato pa so mu sredstva povrnjena. Vendar je lahko ta način financiranja pri osebah z nizkimi dohodki pomembna ovira pri vključevanju v izobraževanje. Zato je za te osebe vnaprejšnje financiranje izobraževanja primernejša oblika spodbude.

Država lahko spodbuja vključevanje odraslih v izobraževanje tudi z vavčerji, individualnimi izobraževalnimi računi in čeki za izobraževanje. Pri financiranju izobraževanja z vavčerji posameznik prejme vavčer (Promoting adult learning, 2005, str. 66), ki ima določeno vrednost in ki ga unovči pri izbrani izobraževalni ustanovi (Promoting adult learning, 2005, str. 66). Lahko pa posameznik izbere izobraževalni program,

¹ Strateški okvir je nadomestil delovni program »Education and training 2010«, ki ga je v letu 2002 potrdil Svet EU.

² Upravitelj strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci (SKP 8) in poklici za preprosta dela (SKP 9).

³ Zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji (SKP 1), strokovnjaki (SKP 2), tehniki in drugi strokovni sodelavci (SKP 3).

⁴ Eurypedia je najnatančnejši, najboljšežnejši in sproti osvežen vir informacij o evropskih izobraževalnih sistemih. Je spletna enciklopedija nacionalnih izobraževalnih sistemov, ki se je v prvi različici pojavila na spletu leta 2011, in se neprestano dopolnjuje.

v katerega se bo vključil, in denar v vrednosti vavčerja prejme neposredno izvajalec izobraževalnega programa (Fretwell, Columbano, 2000, str. 16). Uvedba vavčerjev vpliva na povpraševanje po izobraževanju in tudi na ponudbo (Falch, Oosterbeek, 2011, str. 27). Vavčerji so lahko namenjeni vsem odraslim ali posameznim ciljnim skupinam. Praviloma so namenjeni deprivilegiranim ciljnim skupinam (nizko izobraženi, starejši, brezposelni) (Promoting adult learning, 2005, str. 66). Predvideva se, da bo učinek vpeljave vavčerjev na vključenost deprivilegiranih skupin odraslih oziroma skupin odraslih, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje, v izobraževanje večji, čim večja bo vrednost vavčerja. V praksi pa lahko nastane težava, ker se stroški različnih izobraževalnih programov med seboj razlikujejo, kar posledično pomeni, da bi potrebovali vavčerje z različnimi vrednostmi ali več vavčerjev z enako vrednostjo. Nerešeno vprašanje je tudi, ali naj se poleg vavčerja omogoči tudi financiranje posameznika, ki mu je vavčer namenjen. Če se omogoči, se lahko zmanjša dostopnost izobraževanja najbolj deprivilegiranim osebam (Dohmen in Timmermann, 2010, str. 25). Del stroškov izobraževanja praviloma krijejo tudi odrasli. Običajno je prispevek posameznika skromen (Promoting adult learning, 2005, str. 66). Podoben ukrep je ček za izobraževanje z določeno vrednostjo, ki ga država nameni posamezniku in ga posameznik unovči pri izobraževalni ustanovi (Thierfelder, 2009, str. 22). Individualni izobraževalni račun je varčevalni račun na ime posameznika, na katerem posameznik varčuje denar, ki ga bo porabil za izobraževanje. Na račun lahko denar položi tudi država ali delodajalec (Janssen, 2009, str. 67). Posameznik odpre izobraževalni račun pri ustanovi, ki upravlja individualne izobraževalne račune. Ustanova ni nujno banka. Posameznik izbere izobraževalni program, stroške izobraževanja pa plača ustanova neposredno izvajalcu izobraževanja (Szovics, 2009, str. 109). Individualni izobraževalni računi so oblika spodbujanja varčevanja za izobraževanje, medtem ko vavčerji spodbujajo zanimanje za izobraževanje (Falch, Oosterbeek, 2011, str. 27). Praviloma so vavčerji ustrežnejša oblika spodbude za udeležbo nizko izobraženih v izobraževanje kot individualni izobraževalni računi. Ti pa so se v praksi pokazali kot ustrezna oblika spodbude za udeležbo visokošolsko izobraženih, ki imajo v povprečju višje dohodke (Janssen, 2009, str. 72). V praksi pa se pogosto zamenjavata izraza vavčerji in izobraževalni računi ali pa tudi kombinirajo vavčerji in izobraževalni računi.

Država lahko posamezniku pod ugodnimi posojilnimi pogoji ponudi tudi posojilo za izobraževanje. Država vpliva na pogoje posojil, tako da subvencionira obrestno mero ali vpliva na odlog plačila komercialnih posojil pri bankah. Kritiki kot glavni razlog proti uvedbi šolnin in posojil navajajo, da šolnine delujejo na ljudi zastraševalno in da posojila odvrčajo osebe z nizkimi dohodki od vključitve v izobraževanje. Posledično je vključenost ciljnih skupin odraslih (tistih z nizkimi

dohodki) v izobraževanje nižja od načrtovane (Dohmen in Timmermann, 2010).

Štipendije so lahko namenjene za pokritje neposrednih stroškov izobraževanja ali stroškov bivanja. Posamezniku lahko država nameni tudi razne dodatke (za prevoz, prehrano, prebivanje ipd.).

Davčne spodbude (davčne olajšave in davčne izjeme) prispevajo predvsem k večji udeležbi oseb z višjimi dohodki v izobraževanje. Te osebe imajo v primerjavi z osebami z nizkimi dohodki večjo korist od davčnih olajšav. Davčne olajšave so še posebej neprimerne za spodbujanje deprivilegiranih ciljnih skupin odraslih v izobraževanje, ki pogosto ne dosegajo praga obdavčitve (Dohmen in Timmermann, 2010, str. 43).

Z vidika deprivilegiranih ciljnih skupin odraslih, ki imajo praviloma nizke dohodke in pri katerih so stroški izobraževanja praviloma velika ovira pri izobraževanju, so primernejše tiste oblike materialnih spodbud za izobraževanje, pri katerih posamezniku ni treba zalagati lastnih sredstev. Neposredno financiranje iz javnih virov, oprostitev šolnine oziroma kotizacije, vavčerji, štipendije in razni dodatki so primernejše oblike financiranja kot povračilo stroškov šolnine oziroma kotizacije, individualni izobraževalni računi, posojila za izobraževanje ter davčne olajšave. Z vidika učinkovite rabe sredstev, namenjenih za izobraževanje, pa je pomembno, da je izobraževanje kakovostno. S tega vidika je smiselno, da se določijo kriteriji, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna ustanova, pri kateri posameznik oziroma podjetje uveljavlja spodbudo za izobraževanje.

Na vključenost odraslih v izobraževanje vpliva tudi višina izdatkov, namenjenih zanj. Nizka vključenost odraslih v izobraževanje je tako pogosto odraz nizkih vlaganj. Iz javnih virov naj se financiranje usmerja ciljno, in sicer naj bo predvsem namenjeno odraslim, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje. Ob spodbudah odraslim za izobraževanje (vavčerji, individualni izobraževalni računi, štipendije, posojila ipd.) je treba zagotoviti tudi ustrezno ponudbo izobraževalnih programov, ki naj zadovoljuje potrebe ciljnih skupin odraslih. Prilagodijo naj se vsebina izobraževalnih programov, čas in kraj izvajanja izobraževanja ipd. Država naj namenja tudi spodbude za investiranje v izobraževanje zaposlenih (na primer davčne olajšave) (Confintea VI, 2010, str. 15–16).

Na mednarodni ravni manjkajo podatki o javnih izdatkih za posamezne oblike materialnih spodbud za izobraževanje odraslih. Na voljo so le podatki za posamezne oblike spodbud za nekatere države EU, ki jih prikazujemo v nadaljevanju ob prikazu posameznih oblik spodbud v državah EU. Na mednarodni ravni pa so dosegljivi podatki o javnih izdatkih za izobraževanje in usposabljanje v okviru aktivne politike zaposlovanja. V Sloveniji je bil v letu 2010 delež teh izdatkov v primerjavi

z BDP z 0,066 % med nižjimi med državami EU, v letu 2009⁵ pa je z 0,065 % močno zaostajal za povprečjem EU (0,219 %). Ob tem je treba opozoriti, da je pri nas delež izdatkov za izobraževanje in usposabljanje v skupnih izdatkih za programe aktivne politike zaposlovanja nižji kot na ravni povprečja EU.

Za zaposlene je pogosto pomembna ovira pri izobraževanju pomanjkanje časa oziroma neujemanje časa izobraževanja z urnikom dela. Udeležbo zaposlenih v izobraževanju je mogoče spodbuditi z izobraževalnim dopustom, ki je lahko plačan ali neplačan.

3 Materialne spodbude za izobraževanje odraslih v Sloveniji

V Sloveniji je več vrst spodbud države za izobraževanje odraslih: brezplačno izobraževanje, povračilo stroškov izobraževanja, sofinanciranje izobraževanja, štipendije in razni dodatki za izobraževanje, izobraževalni dopust, sofinanciranje vzpostavitve in delovanja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov. Spodbude so lahko namenjene neposredno posameznikom ali podjetjem oziroma delodajalcem.

Za odrasle je brezplačno osnovnošolsko izobraževanje, izobraževanje po programih aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) in izobraževanje po letnem programu izobraževanja odraslih:

- Odrasli imajo po Ustavi RS pravico do brezplačnega osnovnošolskega izobraževanja. Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev. Za osnovnošolsko izobraževanje odraslih je bilo v letu 2011 iz proračuna Republike Slovenije realiziranih 1,56 mio evrov⁶.
- Po Zakonu o urejanju trga dela iz leta 2010 je izobraževanje brezplačno za odrasle, vključene v programe aktivne politike zaposlovanja. V izbrane izobraževalne programe se lahko vključujejo tudi druge ciljne skupine odraslih (zaposleni v podjetjih). V letu 2010 so po podatkih Eurostata izdatki za izobraževanje in usposabljanje v okviru aktivne politike zaposlovanja znašali 23,67 mio. evrov.

Odrasli se lahko brezplačno vključujejo tudi v izobraževalne programe po letnem programu izobraževanja odraslih. Glavne ciljne skupine udeležencev programov splošnega izobraževanja in učenja so nizko izobraženi, starejši, Romi, odrasli s posebnimi potrebami in brezposelni. V letu 2011 je bilo v okviru Letnega programa izobraževanja odraslih iz proračuna Republike Slovenije realiziranih 45,435 mio. evrov⁷.

Odrasli, ki se vključujejo v srednješolsko izobraževanje, lahko zaprosijo za povračilo stroškov izobraževanja⁸. To obenem pomeni, da mora posameznik najprej sam plačati stroške izobraževanja, sredstva pa so mu izplačana na podlagi dokazil o upravičenih stroških. To pa je lahko pomembna ovira pri izobraževanju. V okviru javnega povabila, ki je bilo objavljeno leta 2011, je za sofinanciranje šolnin v letih 2007/08–2012/13 namenjenih 6,92 mio. evrov. V okviru programa, ki se je zaključil leta 2010, pa je bilo porabljen 1,26 mio. evrov.⁹

Po Zakonu o izobraževanju odraslih imajo udeleženci izobraževanja odraslih, ki se izobražujejo po javno-veljavnih programih osnovnošolskega, poklicnega, srednjega in višjega izobraževanja, pravico do zdravstvenega varstva iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in drugih ugodnosti ter pravic (na primer štipendiranje), če niso v delovnem razmerju, prijavljeni kot brezposelne osebe ali se ne izobražujejo v skladu s predpisi o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Po Zakonu o višjem strokovnem izobraževanju¹⁰ in Zakonu o visokem šolstvu ima posameznik, vpisan v visokošolski študij ali v višješolsko strokovno izobraževanje, ne glede na to, ali se študij izvaja kot redni ali izredni, pravico do zdravstvenega varstva in drugih ugodnosti ter pravic (na primer prehrana, prevoz), če ni v delovnem razmerju ali prijavljen kot iskalec zaposlitve. Odrasli, ki se izobražujejo, so po Zakonu o štipendiranju¹¹ in Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev¹² pod določenimi pogoji upravičeni do štipendije in nekaterih dodatkov. Brezposelna oseba ima po Zakonu o urejanju trga dela pravico do dodatka za aktivnost, dodatka za prevoz in dodatka za stroške izobraževanja.

Zaposleni imajo po Zakonu o delovnih razmerjih¹³ pravico do odsotnosti z dela zaradi izobraževanja. Trajanje, potek izobraževanja in pravice pogodbenih strank med izobraževanjem in po njem se določijo s pogodbo o izobraževanju ali s kolektivno pogodbo. Delavec, ki se izobražuje, izpopolnjuje ali usposablja v interesu delodajalca ali v lastnem interesu, ima pravico do odsotnosti z dela zaradi priprave in opravljanja izpitov. To pravico lahko podrobneje urejajo kolektivna pogodba, pogodba o zaposlitvi ali posebna pogodba o izobraževanju. Če je ne urejajo, ima delavec pravico do odsotnosti z dela ob dnevih, ko prvič opravlja izpite.

⁸ V letu 2011 je Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije objavil Javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih od 2007/08 do 2012/13. Odrasli, ki so v teh šolskih letih končali celoten ali del srednješolskega programa, lahko pridobijo povrnitev do 90 % upravičenih stroškov šolnin.

⁹ Zaključna konferenca programa Sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja za šolska leta od 07/08 do 09/10 (2010).

¹⁰ Uradni list RS, št. 86/2004.

¹¹ Uradni list RS, št. 59/2007.

¹² Po zakonu so do državne štipendije upravičeni državljani Republike Slovenije, ki so starejši od 18 let in izpolnjujejo tudi nekatere druge z zakonom določene pogoje. Uradni list RS, št. 62/2010.

¹³ Uradni list RS, št. 42/2002.

⁵ Za leto 2010 na Eurostatu še niso objavljeni podatki za povprečje EU.

⁶ Letni program izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2012 (2012, str. 16).

⁷ Za leto 2012 je iz državnega proračuna RS za izvajanje letnega programa namenjenih 40,165 mio. evrov (Letni program izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2012).

Država lahko spodbuja posameznike k vključenosti v izobraževanje tudi z davčnimi spodbudami. Vendar pa je v Sloveniji po Zakonu o dohodnini¹⁴ izobraževanje delojemalca ali njegovega družinskega člana boniteta¹⁵.

Država namenja spodbude za izobraževanje odraslih tudi podjetjem:

- Sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih: ukrepe podjetjem navoljov okviru ukrepov APZ in sicer v okviru programa Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih. Sofinanciranje se izvaja na način povračila upravičenih stroškov izobraževanja. V letu 2012 je bilo objavljeno javno povabilo, v katerem je bilo za usposabljanje in izobraževanje zaposlenih namenjenih 4,36 mio. evrov.¹⁶
- Kompetenčni centri za razvoj kadrov: so partnerstva med podjetji in drugimi organizacijami posamezne gospodarske panoge, ki bodo z dodatnim usposabljanjem zviševala usposobljenost zaposlenih v panogi in omogočala pridobivanje novih kompetenc za večjo konkurenčnost zaposlenih, podjetij in panoge na trgu. Po javnem razpisu, ki je bil objavljen leta 2012, je za obdobje 2012–2015 za delovanje teh centrov predvidenih 5 mio. evrov.¹⁷
- Usposabljanje brezposelnih oseb na delovnem mestu v podjetju. Delodajalci lahko uveljavljajo upravičene stroške (izvedba usposabljanja za udeleženca in strošek predhodnega zdravniškega pregleda) za usposabljanje brezposelnih oseb, ki se vključijo v programe usposabljanja na delovnem mestu v okviru ukrepov APZ. V javnem povabilu je za leti 2012 in 2013 na voljo 10 mio. evrov (Usposabljanje na delovnem mestu 2012/13, 2012).

4 Materialne spodbude za izobraževanje odraslih v državah EU

Na ravni EU so odraslim za izobraževanje namenjene različne oblike materialnih spodbud (glej tabelo 1), ki se razlikujejo glede na ciljno skupino, ki so ji namenjene, namen (pokritje stroškov, ki so neposredno povezani z izobraževanjem, ali stroškov, ki so posredno povezani z izobraževanjem), vrsto izobraževalnega programa in kriterije za dodelitev spodbude.

¹⁴ Uradni list RS št. 28/2010.

¹⁵ Boniteta je vsaka ugodnost v obliki proizvoda, storitve ali druge ugodnosti v naravi, ki jo delojemalcu ali njegovemu družinskemu članu v zvezi z zaposlitvijo zagotovi delodajalec ali druga oseba.

¹⁶ V letu 2012 je Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije objavil 3. javno povabilo za zbiranje ponudb v okviru programa Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011 (3. javno povabilo za zbiranje ponudb v okviru programa Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011, 2012).

¹⁷ V letu 2010 je bil objavljen prvi javni razpis za vzpostavitev in delovanje kompetenčnih centrov za razvoj kadrov za obdobje od 2010 do 2013 (Kompetenčni centri za razvoj kadrov 2010–2013, 2010). Med sofinanciranimi aktivnostmi so vzpostavitev in delovanje kompetenčnega centra, razvoj modela kompetenc in priprava ter izvedba usposabljanj zaposlenih. Drugi javni razpis je bil objavljen leta 2012 (Kompetenčni centri za razvoj kadrov 2012–2015, 2012).

4.1 Brezplačno izobraževanje

Najpogostejša oblika materialne spodbude za izobraževanje odraslih v državah EU je brezplačno izobraževanje. Praviloma je namenjeno izbranim ciljnim skupinam odraslih (brezposelni, osebe z nizkimi dohodki, osebe, ki so upravičene do socialne podpore, nizko izobraženi, starejši, mladi osipniki, priseljenci, prosilci za azil, zaporniki ipd.) in redkeje vsem odraslim. Lahko je brezplačno za odrasle, udeležene v izbrane izobraževalne programe. V Avstriji je izobraževanje v srednjih tehniških in poklicnih šolah za zaposlene brezplačno. V Belgiji (flamski del) izbrane ciljne skupine odraslih (udeleženci splošnoizobraževalnih programov, osebe, upravičene do osnovne denarne pomoči, določene skupine prosilcev za azil, brezposelni, ki prejemajo nadomestilo za brezposelne in so vključeni v izobraževanje VDAB) ne plačajo kotizacije za izobraževalne programe, ki jih izvajajo centri za izobraževanje odraslih. Na Cipru je brezplačno izobraževanje za ciljne skupine odraslih, ki so udeleženi pri izobraževalnih programih, ki jih izvajajo centri za izobraževanje odraslih. Poleg tega je za Turke brezplačno učenje grščine in za Grke brezplačno učenje turščine. Na Irskem je večina izobraževalnih programov, ki jih za odrasle zagotavlja država, za ciljne skupine udeležencev brezplačno. V posameznih primerih tisti, ki si to lahko privoščijo, plačajo šolnino. V Estoniji, Latviji in Litvi je osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje odraslih brezplačno. Na Finskem je brezplačno osnovnošolsko, srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje v okviru APZ.

4.2 Vavčerji, individualni izobraževalni računi, čeki za izobraževanje

Več držav EU vključenost izbranih ciljnih skupin odraslih v izobraževanje spodbuja z vavčerji in individualnimi izobraževalnimi računi.

V Kentu v Združenem kraljestvu so se vavčerji pokazali kot učinkovit ukrep za povečanje vključenosti odraslih v izobraževanje. Posameznik, starejši od 18 let, je lahko prejel znesek v višini 150 angleških funtov ob pogoju, da jih je 25 prispeval sam. Vavčer je lahko prejel vsak odrasli, uporabil pa ga je lahko za kateri koli izobraževalni program, razen za z njegovim delom povezano izobraževanje. Informacije o možnosti za pridobitev vavčerja so dajale javne in zasebne izobraževalne ustanove, informacijske in svetovalne mreže ipd. Evalvacija spodbude je pokazala, da so vavčerji spodbudili udeležbo v izobraževanju pri 79 % oseb, ki so ga prejeli (Fox, 2009, str. 52–54).

V Belgiji (flamski del) lahko zaposleni prejme vavčer v vrednosti največ 250 evrov v koledarskem letu za plačilo javnoveljavnega izobraževalnega programa. Posameznik mora prispevati za izobraževanje znesek v višini polovice zneska vavčerja. Pri tem pa so nekatere skupine odraslih izvzete iz sofinanciranja. To pa ne

Tabela 1: Oblike materialnih spodbud za izobraževanje odraslih, EU, 2011

	Oblike spodbud odraslim za izobraževanje
Avstrija	brezplačno izobraževanje, denarne podpore, štipendije in denarni dodatki, individualni izobraževalni računi v kombinaciji z vavčerji, izobraževalni dopust, davčne olajšave, podpora zveznih dežel s skladi za subvencioniranje izobraževanja zaposlenih v obliki štipendij
Belgija – francosko govoreči del	brezplačno izobraževanje, izobraževalni dopust, čeki za izobraževanje, posojila za izobraževanje, sociopoklicno integracijska shema, razni dodatki (za prevoz, izobraževanje, varstvo otrok)
Belgija – flamski del	brezplačno izobraževanje oziroma izszvetje iz plačila šolnine, vavčerji, povračilo stroškov izobraževanja, znesek za spodbudo, dodatek za prevoz in nastanitev ter otroški dodatek, dodatek za podjetja, če izobražujejo nizko izobražene, izobraževalni dopust, znižani stroški vpisnine
Belgija – nemško govoreči del	brezplačno izobraževanje, izobraževalni dopust, znižani stroški vpisnine
Bolgarija	brezplačno izobraževanje
Ciper	brezplačno izobraževanje, davčne olajšave, znižani stroški šolnine, izobraževalni dopust
Češka	brezplačno izobraževanje, davčne olajšave
Danska	brezplačno izobraževanje, dodatek za izobraževanje
Estonija	brezplačno izobraževanje, davčne olajšave, izobraževalni dopust
Finska	brezplačno izobraževanje, denarne pomoči za izobraževanje, izobraževalni dopust
Francija	brezplačno izobraževanje, izobraževalni dopust (individualna pravica do izobraževanja, osebni izobraževalni dopust, strokovni izobraževalni dopust, izobraževalni dopust za ugotavljanje kompetenc, izobraževalni dopust za potrjevanje pridobljenih delovnih izkušenj), denarne pomoči, sofinanciranje izobraževanja
Grčija	brezplačno izobraževanje, vavčerji, štipendije
Irsko	brezplačno izobraževanje, dodatek za izobraževanje
Italija	brezplačno izobraževanje
Latvija	brezplačno izobraževanje, denarne pomoči (za prevoz, opravljanje zaključnih izpitov, prilagoditev prostorskih zmogljivosti invalidom, zdravstvena inšpekcije pri izobraževanju invalidov), sofinanciranje izobraževanja, vavčerji, davčne olajšave.
Litva	brezplačno izobraževanje, davčne spodbude, posojilo za študij, davčne olajšave, izobraževalni dopust
Madžarska	brezplačno izobraževanje, posojilo za izobraževanje
Malta	denarna pomoč
Nemčija	brezplačno izobraževanje, vavčerji, individualni izobraževalni računi, štipendije, denarna pomoč za izobraževanje, davčne olajšave, subvencije za izobraževanje, individualni izobraževalni računi, čeki za izobraževanje
Nizozemska	denarna pomoč
Poljska	brezplačno izobraževanje, denarne pomoči in denarni dodatki, izobraževalni dopust
Portugalska	brezplačno izobraževanje, denarna pomoč za izobraževanje, dodatek za izobraževanje
Romunija	brezplačno izobraževanje
Slovaška	brezplačno izobraževanje
Slovenija	brezplačno izobraževanje, povračilo stroškov izobraževanja, dodatek za aktivnost, prevoz, pokritje stroškov obveznega zdravstvenega zavarovanja in predhodnega zdravniškega pregleda, izobraževalni dopust, štipendije
Španija	brezplačno izobraževanje, denarne pomoči (za šolnino prevoz, učno gradivo)
Švedska	brezplačno izobraževanje, dodatek za izobraževanje, dodaten otroški dodatek, kombinacija štipendije in posojila
Anglija, Wales, Severna Irsko	brezplačno izobraževanje, vavčerji in individualni izobraževalni računi, dodatek za izobraževanje odraslih, sofinanciranje izobraževanja.
Škotska	brezplačno izobraževanje, znižani stroški šolnine, vavčerji, individualni izobraževalni računi

Vir: Eurypedia (European Encyclopedia on National Education Systems), 2012; Individual learning accounts, Cedefop Panorama series, 163, 2009.

velja za osebe, ki še niso končale srednjega poklicnega, strokovnega ali splošnega izobraževanja in so vpisane v izbrane programe (srednješolski programi za odrasle, stare 18 let in več, programi, ki jih izvajajo centri za osnovno izobraževanje odraslih in centri za izobraževanje odraslih, začetno IT-izobraževanje, začetni programi

nizozemščine za osebe, ki jim nizozemščina ni materni jezik). Kot navajajo Augustyns et al (2009, str. 74), je v letu 2007 višina sredstev, namenjenih za vavčerje, znašala 34 mio. evrov.

V Latviji so bili vavčerji uvedeni leta 2009, da bi

omogočiti zaposlenim in samozaposlenim pridobitev znanja in kompetenc ter v krizi zmanjšati verjetnost za brezposelnost. Vavčerji posamezniku omogočajo, da sam izbere izobraževalni program in izvajalca izobraževanja. Trenutno 50 izobraževalnih ustanov ponuja več kot 7000 izobraževalnih programov. Izvajalci izobraževanja so vključeni v vavčerski sistem in podpišejo sporazum z državno agencijo za zaposlovanje.

V Nemčiji je individualni izobraževalni račun sestavljen iz dveh delov (bonusa za nadaljnje izobraževanje in načrta za nadaljnje izobraževanje). Zvezna vlada jih sofinancira od leta 2008. Od decembra 2008 je odrasli, ki se želi vključiti v izobraževanje, pod določenimi pogoji upravičen do javnih sredstev v določeni višini (od leta 2010 dalje do 500 evrov).

V Angliji so bili individualni izobraževalni računi uvedeni leta 2008, da bi omogočili posamezniku več izbire pri izobraževanju. V Walesu so bili uvedeni leta 2002 za odrasle, stare 16 let ali več, ki so nizkokvalificirani ali brez kvalifikacij. Najvišja možna višina zneska je 200 funtov za izobraževalno leto. Posameznik lahko prejme v šolskem letu neko vsoto denarja, ki ga porabi za pokritje stroškov izobraževanja, sprejemnih izpitov ali vpisnine. Posameznik lahko denar porabi za izobraževanje v javnoveljavnem izobraževalnem programu pri akreditiranih izvajalcih izobraževanja. Kot navaja Rutheford (2009, str. 46), je evalvacija pokazala, da je uvedba individualnih izobraževalnih računov dobro vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje. 90 % odraslih, ki so se vključili v izobraževanje, je bilo z izobraževanjem zadovoljnih. Več kot polovica pa je poročala, da se izobraževanja ne bi udeležila, če ne bi imela možnosti uporabe izobraževalnih računov.

4.3 Denarne pomoči oziroma štipendije, dodatki za izobraževanje in posojila za izobraževanje

Večina držav EU spodbuja vključenost odraslih v izobraževanje z raznimi štipendijami oziroma denarnimi pomočmi, subvencijami in dodatki k izobraževanju.

Denarne pomoči za odrasle ima podobno kot Slovenija tudi več drugih držav EU (glej tabelo). Denarne pomoči oziroma štipendije so praviloma namenjene ciljnim skupinam odraslih (brezposelni, zaposleni, aktivni iskalci zaposlitve, posamezniki, ki si ne morejo privoščiti izobraževanja, nizko izobraženi). Posameznik, ki želi pridobiti denarno pomoč, mora izpolnjevati za to določene pogoje. Praviloma je višina denarne pomoči odvisna od posameznih kriterijev (posameznikov socialni položaj ali osebne okoliščine, status aktivnosti). Denarna pomoč je lahko namenjena pokritju stroškov izobraževanja ali drugih stroškov. Pogosta oblika denarnih pomoči so tudi razni denarni dodatki (za prevoz, prebivanje, varstvo otrok).

V Nemčiji lahko odrasli, vpisani v šole za odrasle, ki ob začetku izobraževanja še niso dopolnili 30 let, prejmejo denarno spodbudo za prisotnost v izobraževanju v višini 391–645 evrov na mesec. Kvalificirani zaposleni, ki so vključeni v nadaljnje poklicno usposabljanje za pridobitev naziva mojster, tehniki in oblikovalci, imajo pravico do sofinanciranja izobraževanja iz javnih virov. Obstajajo pa tudi subvencije za nadaljnje izobraževanje, ki so namenjene osebam z nizkimi dohodki.

Na Portugalskem lahko odrasli, ki se izobražujejo, prejmejo denarno pomoč za izobraževanje. Država vsako leto določi višino denarne pomoči za posamezno vrsto izobraževanja. Pri tem je višina pomoči odvisna od posameznikove uspešnosti pri izobraževanju. Na Malti lahko brezposelni in posamezniki, ki si ne morejo privoščiti izobraževanja, prejmejo denarno pomoč države. Podobno kot na Portugalskem je tudi na Malti njena višina odvisna od sheme, v okviru katere je izobraževanje zagotovljeno.

V Španiji odrasli, ki so vpisani v izobraževanje na daljavo, v srednješolsko ali visokošolsko poklicno izobraževanje, strokovno umetniško izobraževanje prejmejo denarno pomoč za kritje stroškov šolnine, prevoza in učnega gradiva. Da so upravičeni do denarne pomoči, morajo izpolnjevati nekatere pogoje (vključeni morajo biti najmanj v štiri področja izobraževanja ali v več poklicnih modulov, ki trajajo skupaj najmanj 500 šolskih ur). Odrasli, ki so starejši od 25 let in obiskujejo pripravljalne programe za vpis na univerzo, lahko dobijo denarno pomoč za kritje stroškov šolnine, prevoza in učnega gradiva. Izredno vpisani v univerzitetne dodiplomske programe na daljavo lahko pridobijo denarno pomoč za pokritje stroškov šolnine, prevoza in učnega gradiva.

Udeleženci lahko prejmejo dodatke za pokritje stroškov, povezanih s prebivanjem, spodbudo, napredek ali za aktivnost, socialni napredek, prevoz in nastanitev. V Belgiji (flamski del) so izbrane ciljne skupine udeležencev usposabljanja v kmetijstvu pod določenimi pogoji upravičene do dodatka za socialni napredek v višini 6 evrov za obdobje izobraževanja. Dodatek dobijo udeleženci, ki predložijo certifikat za izobraževanje, ki vključuje najmanj 75 ur izobraževanja v razredu. 8-urni delavnik se šteje kot štiri izobraževalna obdobja. Na Danskem so nizko izobraženi upravičeni do dodatka za izobraževanje, ki ga financira država, njegova višina pa je enaka višini nadomestila za brezposelnost. Na Irskem posamezniki, ki so vključeni v izbrane poklicne izobraževalne programe in bi sicer prejeli socialno pomoč, prejmejo dodatek za izobraževanje. Dodatek znaša 188 evrov tedensko za osebe, starejše od 18 let, 95,75 evra za stare 17 let in 76,55 evra za stare 16 let. Posameznik lahko dobi tudi dodatek za prehrano, prevoz in nastanitev.

V nekaterih državah so uvedli ali pa bodo v prihodnje uvedli posojila za izobraževanje. V Litvi lahko

posameznik dobi posojilo za študij (kritje stroškov šolnine), ki ga subvencionira država. V Angliji bodo 2013/14 uvedena posojila odraslim za izobraževanje za pridobitev znanja na srednji in visoki zahtevni ravni. Posojila so lahko namenjena tudi podjetjem. Tako imajo v Belgiji (francoski del) prilagodljive posojilne sheme, namenjene podjetjem za subvencioniranje specifičnega usposabljanja za prilagajanje obstoječemu stanju in spodbujanja poklicne mobilnosti v podjetju. Na Švedskem lahko odrasli, vpisani v občinsko izobraževanje odraslih, zaprosijo za kombinacijo štipendije in posojila. Štipendija po navadi znaša 34,3 % celotnega zneska, pod posebnimi pogoji je lahko višja (80,1 %).

4.4 Izobraževalni dopust

Poleg finančnih ovir v izobraževanju je pomembna ovira tudi pomanjkanje časa oziroma težave pri usklajevanju dela in izobraževanja. Izobraževalni dopust posamezniku omogoča lažje usklajevanje delovnega časa in izobraževanja. V EU ga je uvedla približno tretjina držav. Izobraževalni dopust je lahko plačan ali neplačan, med državami pa so tudi razlike pri njegovem trajanju. Posameznik lahko za odsotnost z dela zaradi izobraževanja prejme nadomestilo plače ali pa ne. Posameznik lahko uveljavlja izobraževalni dopust za udeležbo pri izobraževanju ali za udeležbo pri postopkih potrjevanja neformalno pridobljenega znanja.

V Franciji imajo več vrst izobraževalnega dopusta:

- individualna pravica do izobraževanja: vsak zaposleni, ki je redno zaposlen vsaj eno leto, omogoča, da pridobi letno pravico do 20 ur izobraževanja, skupaj v šestih letih 120 ur. Izbira izobraževanja je določena v sporazumu med zaposlenim in delodajalcem. Posameznik se po navadi izobražuje izven delovnega časa;
- osebni izobraževalni dopust: zaposleni v zasebnem sektorju lahko vzamejo dopust za eno leto trajajoče redne izobraževalne programe ali programe, ki trajajo dve leti, vendar skupaj največ 1200 ur. Pri tem ni nujno, da zaposleni v tem času obdrži plačo. Plačo obdržijo zaposleni, ki dobijo odobritev za izobraževalni dopust od ustanove, ki jo v enakem številu sestavljajo predstavniki delodajalcev in zaposlenih, ki prejemajo plačo in katere član je zaposleni. Zaposleni se lahko vključijo v izobraževanje neodvisno od izobraževanj, ki jih organizira delodajalec. Izobraževalni dopust lahko odrasli porabi za izobraževanje za pridobitev višje stopnje izobrazbe, spremembo sektorja dejavnosti ali poklica;
- strokovni izobraževalni dopust: namenjen je javnim uslužbencem, ki so vsaj tri leta zaposleni v javnem sektorju. Posamezniku omogoča udeležbo v izobraževanju, ki mu ga ni predlagal delodajalec. Celotno obdobje izobraževanja ne sme trajati več kot tri leta v celotni delovni karieri, posameznik pa med izobraževanjem prejema 85 % bruto plače;

- izobraževalni dopust za ugotavljanje kompetenc: zaposleni ga lahko porabi za analizo strokovnih in osebnih veščin za opredelitev prihodnjega izobraževanja. Dopust ne sme trajati več kot 24 ur ne glede na to, ali ga zaposleni izkoristi skupaj ali po delih; izobraževalni dopust za potrjevanje pridobljenega znanja in izkušenj: zaposleni ga lahko porabi za potrjevanje izkušenj, znanja in kompetenc in s tem za pridobitev diplome, poklicne kvalifikacije ali certifikata. Posameznik mora imeti tri leta delovnih izkušenj na področju, za katero namerava pridobiti certifikat. Zaposleni lahko porabi izobraževalni dopust za pripravo in udeležbo pri testih preverjanja kompetenc pri javno akreditiranih ustanovah. Dopust je lahko dolg največ 24 ur (oziroma 3 dni), posameznik pa ga lahko porabi naenkrat ali po delih. Dopust lahko plačajo pristojne ustanove za financiranje individualnega izobraževalnega dopusta. Zaposleni ima pravico do plače med dopustom.

V Belgiji (francoski del) so polno zaposleni in v določenih primerih nepolno zaposleni v zasebnem sektorju in nekateri pogodbeno zaposleni v neodvisnih javnih ustanovah upravičeni do izobraževalnega dopusta. Dopust plača delodajalec, ki lahko dobi povračilo stroškov od zveznega ministrstva za zaposlovanje in delo. V ta namen je vzpostavljen poseben sklad, v katerega vplačujejo država in zaposleni. Izobraževanje ni nujno povezano z dejavnostjo podjetja, niti z delom zaposlenega ali kariernim razvojem. Trajanje izobraževalnega dopusta je enako številu ur izobraževanja. Izobraževanje, v katero se vključijo zaposleni, mora trajati vsaj 32 ur letno, zgornja meja pa je od 80 do 120 ur, odvisno od vrste izobraževanja in od tega, ali izobraževanje poteka med delovnim časom ali po njem.

V Estoniji lahko zaposleni po pogodbi o delu in javni uslužbenci zaprosijo za izobraževalni dopust. Posameznik ima pravico do 30 koledarskih dni izobraževalnega dopusta za izobraževanje. Udeleženci formalnega izobraževanja in z delom povezanega usposabljanja so upravičeni do 20 dni plačanega izobraževalnega dopusta, udeleženci splošnega neformalnega izobraževanja pa do neplačanega izobraževalnega dopusta. Za dokončanje formalnega izobraževanja lahko posameznik izkoristi dodatnih 15 dni izobraževalnega dopusta, v tem času pa prejema minimalno plačo.

4.5 Davčne olajšave

V nekaterih državah EU lahko odrasli, ki se izobražujejo, uveljavljajo davčne olajšave. V Litvi lahko rezidenti uveljavljajo davčno olajšavo za stroške šolnine poklicnega izobraževanja in študija (vključno z doktorskim študijem), po katerem posameznik pridobi višjo stopnjo formalnega izobraževanja in (ali) ustrezno kvalifikacijo. V Nemčiji lahko odrasli, vključeni v nadaljnje

izobraževanje, uveljavljajo davčne olajšave. Podobno lahko v Avstriji zaposleni uveljavijo davčne olajšave za izobraževanje za nadgradnjo znanja v trenutnem poklicu, stroške usposabljanja za nov poklic in za nekatere druge izdatke (na primer za tehnično literaturo).

5 Sklep

V Sloveniji bi bilo treba okrepiti spodbude odraslim za izobraževanje. Čeprav je v Sloveniji vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje med višjimi med državami EU, pa so velike razlike v vključenosti v izobraževanje glede na socio-ekonomske značilnosti (starost, dosežena izobrazba, poklic). Razlike v vključenosti so tudi večje od povprečja EU. Velike razlike ob sicer razmeroma visoki vključenosti celotnega prebivalstva v izobraževanje nakazujejo potrebo po krepitvi spodbud odraslim za izobraževanje, in sicer predvsem skupinam odraslih, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje (nizko izobraženi, starejši, zaposleni na manj zahtevnih delovnih mestih).

Nekatere oblike spodbud odraslim za izobraževanje bi bilo smiselno preoblikovati. Kot smo že omenili, sta pomembni oviri pri izobraževanju odraslih v Sloveniji predrago izobraževanje oziroma posameznik si izobraževanja ne more privoščiti in pomanjkanje časa. V prihodnje bi bilo treba krepiti in zagotavljati materialne spodbude za izobraževanje za odrasle, ki si izobraževanje težje privoščijo oziroma si ga ne morejo privoščiti tako, da ne bi ovirale udeležbe odraslih v izobraževanju. Tako bi bilo namesto financiranja izobraževanja odraslim s povrnitvijo stroškov izobraževanja bolj smiselno uvesti vnaprejšnje financiranje izobraževanja, pri tem pa v sporazumu s posameznikom določiti obveznosti, ki jih mora izpolnjevati posameznik med izobraževanjem. Večjo vključenost odraslih v izobraževanje bi lahko dosegli tudi z vavčerji, ki so se v drugih državah EU izkazali za učinkovit ukrep za povečanje vključenosti odraslih v izobraževanje. Smiselno bi bilo krepiti tudi materialne spodbude, namenjene neposredno odraslim za izobraževanje. Nekateri ukrepi sofinanciranja izobraževanja zaposlenim so praviloma namenjeni podjetjem ali organizacijam. To pomeni, da je udeležba posameznika v izobraževanju odvisna predvsem od tega, ali se je podjetje ali organizacija, v kateri je zaposlen, prijavila na razpis. Podjetja in druge organizacije bi bilo treba spodbujati k večjim vlaganjem v izobraževanje zaposlenih, predvsem v nizko izobražene, starejše in zaposlene na manj zahtevnih delovnih mestih.

Izkušnje tujih držav so pokazale, da je koristno, če se poleg spodbud za izobraževanje v obliki vavčerjev, individualnih izobraževalnih računov in čekov za izobraževanje določijo kriteriji glede kakovosti, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna organizacija, za katero posamezniku velja spodbuda. Krepiti naj se informiranje in svetovanje o možnostih za izobraževanje, pri izbiri

izobraževalnega programa, opredeljevanju potreb po izobraževanju ipd. Ob morebitnem uvajanju novih oblik spodbud odraslim za izobraževanje in tudi sicer bi bilo treba vse te dejavnosti krepiti tudi pri nas. Pri nas bi bilo treba pri uveljavljanju materialnih spodbud zagotavljati ustrezne načine za uveljavljanje kakovosti. Organizacije, v katerih posameznik ali podjetje uveljavlja spodbudo za izobraževanje odraslih, naj bodo verificirane za izobraževanje odraslih in vpisane v razvid pristojnega ministrstva. Tudi Dohmen in Timmermann (2010, str. 43) priporočata, naj se materialne spodbude odraslim za izobraževanje (vavčerji, individualni izobraževalni računi) uporabljajo le v akreditiranih izobraževalnih ustanovah, s čimer se prepreči nezadostna kakovost storitve.

Poleg materialnih spodbud odraslim za izobraževanje vključenost v izobraževanje lahko država spodbuja vključenost odraslih v izobraževanje tudi z razvojem izobraževalnih programov. Smiselno bi bilo krepiti tudi razvoj izobraževalnih programov, namenjenih ciljnim skupinam, predvsem nizko izobraženim in starejšim ter zaposlenim na manj zahtevnih delovnih mestih. Poleg spodbud odraslim za izobraževanje je treba krepiti razvoj izobraževalnih programov, namenjenih ciljnim skupinam odraslih. V ta namen bi bilo treba proučiti primere dobrih praks drugih držav EU.¹⁸

Sprejeti bi bilo treba novo resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih. Prejšnja resolucija je bila sprejeta za obdobje do leta 2010. Čim prej bi bilo torej treba sprejeti novo resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih in v okviru tega sprejeti prednostne naloge na področju izobraževanja odraslih, opredeliti ciljne skupine v izobraževanju odraslih in določiti spodbude za izobraževanje odraslih.

Za nadaljnje analize bi potrebovali več podatkov o izdatkih za posamezne oblike spodbud za izobraževanje odraslih na mednarodni ravni. Poleg oblik spodbud za izobraževanje odraslih dodaten vidik primerjave omogočajo podatki o izdatkih za spodbude za izobraževanje. Trenutno so v okviru posameznih študij na voljo podatki za izbrane oblike spodbud (na primer za vavčerje, individualne izobraževalne račune) v nekaterih državah. Za mednarodne primerjave bi tako potrebovali več podatkov o izdatkih za materialne spodbude odraslim za izobraževanje.

Literatura in viri

Augustyns, M.; Bommerez, L.; Van Wichelen, L. (2009). Individual learning accounts in Flanders. V Szovics, P. (ur.). Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163, str. 73–79. Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities.

¹⁸ Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training) je leta 2012 tudi organiziral mednarodni seminar Empowering vulnerable adults to tackle labour-market challenges.

CONFINTEA VI. Six international conference on adult education. Final report. (2010). Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning.

Council Conclusions on a strategic framework for European cooperation in education and training (»ET 2020«). (2009). 2941th Education, youth and culture Council meeting, Bruselj, 12. maj 2009.

Detailed work programme on the follow-up of the objectives of Education and training systems in Europe. (2002). Uradni list EU, C 142/01.

Dohmen, D. and Timmermann, D. (2010). Financing Adult Learning in times of crisis. Bruselj: GHK.

Empowering vulnerable adults to tackle labour-market challenges, Solun, 6.–7. 6. 2012, Cedefop.

Eurostat Portal page – Population and social condition – Education and training. (2012). Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal page – Population and social condition – Labour market. (2012). Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurypedia – The European Encyclopedia on National Education Systems. (2012). Bruselj: Eurydice.

Falch, T.; Oosterbeek, H. (2011). Financing lifelong learning: funding mechanisms in education and training, EENEE Analytical report, št. 10. Bruselj: Evropska komisija.

Fox, N. (2009). Individual learning accounts: the Kent experience, str. 52–60. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. Cedefop Panorama series, št. 163.

Fretwell, D. H., Colombano, J., E. (2000). Adult continuing education: an integral part of lifelong learning. World bank discussion paper No. 22062. Washington: Human development network education department, The World bank.

Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 11–21). Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities.

Janssen, T. Is the individual learning account suitable for the lower educated? V Szovics, P. (Ur.). Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 25–33). Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities.

Javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih od 2007/08 do 2012/13. (2012). Ljubljana: Javni

sklad RS za razvoj kadrov in štipendije.

3. javno povabilo za zbiranje ponudb v okviru programa Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011 (2012). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije.

Javno povabilo za izvedbo projektov »Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011/12. (2011). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje.

Katalog ukrepov APZ. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Zavod RS za zaposlovanje.

Kompetenčni centri za razvoj kadrov 2010–2013. (2010). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje. Dosegljivo na: <http://www.sklad-kadri.si/si/razvoj-kadrov/kompetencnicentri/>

Kompetenčni centri za razvoj kadrov 2012–2015. (2012). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje. Dosegljivo na: <http://www.sklad-kadri.si/si/razvoj-kadrov/razpis/n/kompetencni-centri-za-razvoj-kadrov-2010-2013-95-jr/>

Letno poročilo 2011. (2012). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.

Letni program izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2012. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2012. (2011). Ljubljana: MDDSZ.

Program izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za leto 2012. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Promoting adult learning. (2005). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/8105141E.PDF>

Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih do leta 2010. Uradni list RS, št. 70/2004.

Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 (ReNPVŠ11-20). Uradni list RS, št. 41/2011.

Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih. Uradni list Evropske unije, 2011/C 372/01.

Rutheford, H. (2009). LA Scotland: practical case study of demand-led funding for adult learning. V Szovics, P. (ur.). Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163, str. 44–47. Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. (2012). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.

Szovics, P. (2009). Conclusions and the way forward. V Szovics, P. (Ur.). Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163, str. 108–113. Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>

Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Sofinanciranje šolnin za izobraževanje odraslih 2007–2013 (107. JP). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije. Dosegljivo na: <http://www.sklad-kadri.si/si/razvoj-kadrov/razpis/n/sofinanciranje-solnin-izobrazevanje-odraslih-2007-2013-107-jp/>

Sprememba javnega povabila delodajalcem za izvedbo projektov usposabljanja v okviru programa Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013. (2012). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dosegljivo na: http://www.ess.gov.si/_files/3528/UDM_2012_Javno_povabilo.pdf

Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013. (2012). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dosegljivo na: http://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi/razpisi?aid=385

Thierfelder, C. (2009). Training cheque NorthRhine-Westphalia: Continuing vocational training in SMEs. V Szovics, P. (Ur.). Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163, str. 25–33. Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities.

3. javno povabilo za zbiranje ponudb v okviru programa »Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011« – 3. JP UIZ (131. JP) (2012). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje.

Using tax incentives to promote education and training. (2009). Cedefop Panorama series. Thessaloniki: Cedefop.

Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 33/1991.

Zaključna konferenca programa Sofinanciranja šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja za šolska leta 02/07/08 do 09/10. Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije.

Zakon o delovnih razmerjih. Uradni list RS, št. 42/2002.

Zakon o dohodnini (uradno prečiščeno besedilo) (ZDoh). Uradni list RS, št. 28/2010.

Zakon o izobraževanju odraslih (uradno prečiščeno besedilo) (ZIO). Uradni list RS, št. 110/2006.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o štipendiranju iz leta 2009. Uradni list RS, št. 40/2009.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-G). Uradni list RS, št. 86/2009.

Zakon o štipendiranju. Uradni list RS, št. 59/2007.

Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). Uradni list RS, št. 80/2010.

Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZViS). Uradni list RS, št. 119/2006.

Zakon o višjem strokovnem izobraževanju. Uradni list RS, št. 86/2004.

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (uradno prečiščeno besedilo) (ZZZPB). Uradni list RS, št. 107/2006.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Uradni list RS, št. 62/2010.